

rodov : naukovo-tehnicni zbirnyk. Serii. Ekonomichni nauky / Kharkivska natsionalna akademiia miskoho hospodarstva. – Kh. : KhNAMG, 2008. – No. 85. – P. 68–72. 11. *Shchodo stanu rynku zhytla v Ukraini ta zakhody z yoho derzhavnoho rehulivannia* [Regarding the state of the housing market in Ukraine and measures for its regulation] Analitichna zapyska. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen pry Prezidentovi Ukrainy [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.niss.gov.ua/articles/1368>. 12. Badzym O. S. Problemy ta perspektyvy rozvytku lizynhu zhytla v Ukraini [Problems and prospects of leasing housing in Ukraine] / O. S. Badzym, A. R. Drevush, V. A. Cherevatenko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2013. – No. 12. – P. 43–50.

Інформація про автора

Тищенко Максим Раїдович – канд. екон. наук, доцент кафедри "Економіка підприємств" Донбаської національної академії будівництва і архітектури (86123, Україна, Донецька обл., м. Макіївка, вул. Державина, 2, e-mail: Valentinak3101@yandex.ru).

Информация об авторе

Тищенко Максим Раїдович – канд. екон. наук, доцент кафедри "Економіка підприємств" Донбаської національної академії будівництва і архітектури (86123, Україна, Донецька обл., г. Макеевка, ул. Державина, 2, e-mail: Valentinak3101@yandex.ru).

Information about the author

M. Tyshchenko – PhD in Economics, Associate Professor of Economy of Enterprises Department of Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture (2 Derzhavin St., 86123, Makiivka, Donetsk region, Ukraine, e-mail: Valentinak3101@yandex.ru).

*Стаття надійшла до ред.
21.11.2014 р.*

УДК 165.63:339.137.2(477)

JEL Classification: E22; J24

ВИЗНАЧАЛЬНІ ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ АНАЛІЗУ

Базавлук Н. Г.

Розглянуто чинники конкурентоспроможності національної економіки, що є визначальними в умовах інтелектуально-інноваційного розвитку, якого дотримуються провідні країни світу. Конкурентоспроможність країн досліджена на основі виявлення взаємозв'язку між процесним капіталом, з одного боку, та ринковим, людським, фінансовим капіталом і капіталом відновлення – з іншого. Аналітично підтверджено існування названої залежності, здійснено її кількісний вимір та визначено засади державного регулювання для забезпечення конкурентоспроможності України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інтелектуальний капітал, процесний капітал.

ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: СОВРЕМЕННЫЙ КОНТЕКСТ АНАЛИЗА

Базавлук Н. Г.

Рассмотрены факторы конкурентоспособности национальной экономики, которые являются определяющими в условиях интеллектуально-инновационного развития, которому следуют ведущие страны мира. Конкурентоспособность стран исследована на основе выявления взаимосвязи между процессным капиталом, с одной стороны, и рыночным, челове-

ческим, финансовым капиталом, капиталом восстановления – с другой. Аналитически подтверждено существование названной зависимости, осуществлено ее количественное измерение и определены принципы государственного регулирования для обеспечения конкурентоспособности Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность, интеллектуальный капитал, процессный капитал.

**DETERMINANTS OF THE NATIONAL ECONOMY
COMPETITIVENESS : A MODERN CONTEXT OF THE ANALYSIS**

N. Bazavluk

The factors of competitiveness of a national economy, which are crucial in terms of innovation and intellectual development, which is followed by the leading countries of the world have been examined. Countries' competitiveness has been studied by identifying the relationship between the process capital on the one hand, and the market, human, financial, renewal capital on the other hand. The existence of the named relationship has been confirmed analytically, its measurement has been carried out, and the principles of state regulation to ensure the competitiveness of Ukraine have been defined.

Keywords: competitiveness, intellectual capital, process capital.

У сучасних умовах економічного розвитку конкурентоспроможність макросистем істотним чином забезпечується через суспільне нагромадження та ефективне використання інтелектуального капіталу. Економічний розвиток країн досягається на основі відкритості суспільства до нових знань та інформації, через здатність економіки ефективно переробляти наявні знання та продукувати нові. Визнання того, що одним із найбільш важливих джерел конкурентоспроможності економік країн є інтелектуальний капітал, викликало потребу в одночасному дослідженні за двома зазначеними напрямками економічної думки: а) щодо конкурентоспроможності; б) щодо інтелектуального капіталу. Протягом останніх років така науково-практична проблематика набула істотного поширення. Дослідженню концепції інтелектуального капіталу присвячено наукові праці таких зарубіжних науковців, як: Е. Брукінг, Дж. Гелбрейт, Л. Едвінсон, К. Лін, М. Мелоун, Т. Стюарт. Вагомим є внесок у дослідження зазначеної проблематики таких вітчизняних науковців, як: В. Базилевич, О. Бутнік-Сіверський, В. Врублевський, В. Геєць, А. Грішнова, А. Колот, Л. Федулова, А. Чухно.

Значна увага приділяється науковцями збагаченню теорії конкурентоспроможності. Проблематика формування конкурентоспроможності макроекономічних систем досліджена у працях зарубіжних і вітчизняних науковців: В. Андрійчука, Я. Белінської, В. Гейця, Я. Жаліла, М. Кондратьєва, П. Кругмана, С. Ліндера, М. Портера, А. Чухна, Й. Шумпетера та ін.

Існують різні методики оцінювання рівня національної конкурентоспроможності. Найбільш відомими з них є методика Всесвітнього економічного форуму (за якою розроблено Глобальний індекс конкурентоспроможності) та Міжнародного інституту розвитку менеджменту (Індекс конку-

рентоспроможності). До широко застосовуваних у світовій теорії та практиці індексів оцінювання інноваційного та інтелектуального розвитку країн також належать: Індекс економіки знань, Індекс знань, Глобальний індекс інновацій, Індекс інноваційних можливостей.

Незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень, контекст національної конкурентоспроможності, в якому провідну роль відіграє інтелектуальний капітал, потребує розширення. Це зумовлено надзвичайною актуальністю та науково-практичною значущістю зазначеної проблематики. Важливим є з'ясування умов зростання національної конкурентоспроможності економіки, які опосередковуються чинниками інтелектуально-інноваційного розвитку.

Метою дослідження є виявлення умов забезпечення конкурентоспроможності країн, що формуються під впливом багатьох чинників. Завданням статті є визначення засад державного регулювання для забезпечення конкурентоспроможності України.

У наукових працях зарубіжних та вітчизняних науковців інтелектуальний капітал розглядається як джерело економічного зростання та розвитку підприємства, регіону, країни в цілому. Зважаючи на мету дослідження, серед багатьох визначень автором виокремлено передусім ті, що віддзеркалюють зв'язок інтелектуального капіталу зі створенням нової вартості та одержанням позитивного кінцевого фінансового результату (прибутку). У практиці наукового аналізу визначення такого змістового спрямування застосовуються здебільшого до оцінювання діяльності підприємств. Зокрема, О. Бутнік-Сіверський зазначає, що інтелектуальний капітал – це створений або придбаний інтелектуальний продукт, який має вартісну оцінку, утримується суб'єктом господарювання з метою ймовірності одержання прибутку (додаткової вартості) [1, с. 27].

За визначенням О. Кендіохова, інтелектуальний капітал – це здатні створювати нову вартість інтелектуальні ресурси підприємства, представлені людськими і машинними інтелектами, а також інтелектуальними продуктами, створеними самостійно або залученими зі сторони як засоби створення нової вартості [2, с. 31]. І. Журавльова зазначає, що інтелектуальний капітал виражається не просто сумою наявних невідчутних (нематеріальних) ресурсів, а спроможністю суб'єкта підприємництва отримувати від них економічні вигоди [3, с. 120]. К. Ковтуненко визначає інтелектуальний капітал як результат трансформації певної частини інтелектуальних ресурсів, що володіють потенціалом розвитку і спроможні створювати додаткову вартість та конкурентні переваги в процесі інноваційної діяльності [4, с. 61].

Якщо ж з'ясовувати цінність інтелектуального капіталу для країни (а не для певного суб'єкта господарювання), то з позицій продукування новітніх продуктів та створення національного багатства найкращим, на думку автора, є визначення Л. Едвінсона та К. Лін. Науковці визначають інтелектуальний капітал як знання, інформацію, інтелектуальну власність, досвід, які можуть бути використані для створення економічного добробуту та є майбутньою можливістю отримання прибутку [5, с. 1]. Саме запропоновані ними методологію використано як підґрунтя для даних досліджень. Модель Л. Едвінсона та К. Лін передбачає визначення кількісних і якісних показників у розрахунках. За цією методикою виведено узагальнений індекс національного інтелектуального капіталу 40 країн світу *NICI40* (*National Intellectual Capital Indices for 40 countries*).

Модель *NICI40* дозволяє оцінити інтелектуальний капітал країн за п'ятьма структурними компонентами, серед яких: 1) людський капітал (наявність професійної робочої сили, організація навчання персоналу, писемність населення, вища освіта, співвідношення кількості учнів та вчителів, кількість користувачів мережі Інтернет, витрати на освіту); 2) ринковий капітал (податкове стимулювання, венчурні підприємства, відкритість культури, глобалізованість, прозорість бізнесу, імідж країни, обсяги експорту); 3) процесний капітал (конкуренція у бізнес-середовищі, ефективність уряду, захист прав інтелектуальної власності, доступність капіталу, кількість комп'ютерів на душу населення, легкість відкриття нового підприємства, кількість користувачів мобільних телефонів); 4) капітал відновлення (витрати підприємств на дослідження і розвиток, витрати на дослідження і розвиток як відсоток ВВП, зайнятість у сфері дослідження і розвитку, кооперація між університетами та підприємствами, кількість наукових статей та патентів на душу населення); 5) фінансовий капітал (логічний показник ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності).

Цю методикою взято автором за основу дослідження конкурентоспроможності національної економіки та модифіковано відповідно до потреби у визначенні впливу інтелектуального капіталу на конкурентоспроможність України. Це зумовило потребу у зміні послідовності наукового аналізу: не від окремого до загального (за логікою досліджень К. Лін та Л. Едвінсона), а навпаки – від загального до окремого. На основі проведених розрахунків автором підтверджено, що на конкурентоспроможність країн через опосередкований вплив процесного капіталу впливають усі інші елементи інтелектуального капіталу: людський, ринковий, фінансовий капітал та капітал відновлення.

У забезпеченні національної конкурентоспроможності важливу роль відіграють усі складові інтелектуального капіталу, але безпосередньо параметри конкурентоспроможності обчислюються в складі процесного капіталу (елемент моделі – "конкурентне середовище бізнесу").

Як зазначають К. Лін та Л. Едвінсон, процесний капітал – це співробітництво та обмін знаннями, що потребує залучення інтелектуальних активів, таких, як інформаційні системи, обладнання, програмне забезпечення, бази даних, лабораторії та національна інфраструктура, яка включає транспорт, інформаційні технічні навички, зв'язок та комп'ютеризацію, технологічну оснащеність країни і телекомунікаційні послуги, персональні комп'ютери, мобільний зв'язок, інформаційну безпеку, якість науково-дослідних установ, правове середовище щодо регулювання підприємницької діяльності, мінімально необхідну кількість днів для започаткування бізнесу, систему управління якістю і продуктивністю виробництва [5, с. 4].

Таким чином, припустимо стверджувати, що саме процесний капітал (яким є переважно об'єктивовані знання, втілені в нематеріальні активи) безпосередньо утворює основу конкурентоспроможності економіки країни (відповідна методика описана автором у роботі [6, с. 189]). Переважна більшість елементів процесного капіталу є не чим іншим, ніж втіленням інтелектуальної праці людини, яка походить від особистості, а отже, створюються вони за умов використання людського капіталу. Разом із цим варті дослідження особливості формування конкурентоспроможності в контексті впливу змін інших складових інтелектуального капіталу – передусім ринкового, а також фінансового капіталу та капіталу відновлення.

Проведення такого аналізу потребує попередніх уточнень, які стосуються специфіки утворення інтелектуального капіталу на різних рівнях економічної системи. Для аналізу на рівні підприємства "інтелектуальний капітал" використовується як вужче поняття, ніж "людський капітал", оскільки інтелектуальний капітал суб'єкта господарювання включає дві складові: людський капітал (у вартісному вимірі це агрегована ціна праці) та об'єкти інтелектуальної власності (вартість нематеріальних активів). Водночас, якщо поняття "інтелектуальний капітал" застосовується для аналізу на рівні макросистеми, цю категорію потрібно розуміти ширше порівняно з поняттям "людський капітал". Пояснюється це тим, що окрім інтелекту, яким наділена кожна людина (що власне виступає джерелом людського капіталу і в синергетичній сукупності утворює інтелект нації певної країни), існує також інтелектуальне багатство країни, що спродуковане і нагромаджене поколіннями. Так само оцінюється інтелектуальний капітал і в загальнопланетарному масштабі. Слід підкреслити, що інтелектуальний капітал розглядається як чинник конкурентоспроможності певної макросистеми. Отже, для цього випадку людський капітал – це активна частина інтелектуального капіталу, а виготовлені з його допомогою цінності (книги, технології, системи управління тощо – об'єктивовані знання в широкому розумінні) – пасивна.

Відображення запропонованої автором методики подано схематично (рисунок). Воно висвітлює послідовність аналітичних дій, спрямованих на з'ясування рівня конкурентоспроможності через факторний вплив чинників, що її визначають (інтелектуальний капітал та його складові). Дослідження побудоване за принципом дедукції і передбачає такі етапи аналізу:

I етап – визначення взаємозалежності структурованих частин інтелектуального капіталу (людського, ринкового, фінансового, процесного капіталу та капіталу відновлення) як складових цілого;

II етап – визначення впливу людського, ринкового, фінансового капіталу та капіталу відновлення на процесний капітал;

III етап – визначення рівня конкурентоспроможності країни через показник "конкуренція у бізнес-середовищі" (складову процесного капіталу).

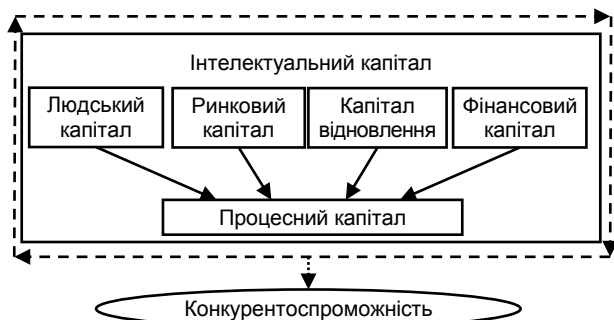

Рис. Методика факторного аналізу конкурентоспроможності: послідовність етапів дослідження

Умовні позначення:

- I етап \dashrightarrow взаємна залежність складових інтелектуального капіталу;
- II етап \rightarrow вплив системних складових інтелектуального капіталу на процесний капітал;
- III етап $\cdots\rightarrow$ результат впливу інтелектуального капіталу на конкурентоспроможність, визначений через опосередкований вплив процесного капіталу.

Використання зведених даних за індексами складових національного інтелектуального капіталу 40 країн світу стало основою для побудови автором математичної моделі взаємозв'язку процесного капіталу з усіма іншими складовими інтелектуального капіталу. Країни наведені в рейтингу за спадною тенденцією індексу національного інтелектуального капіталу. Кореляційно-регресійний аналіз вихідних даних дозволяє дослідити зв'язок між показниками, з яких один розглядається як залежна змінна (індекс процесного капіталу), інші – як незалежні показники-фактори (індекси людського, ринкового капіталу, капіталу відновлення та фінансового капіталу). Кореляційний аналіз необхідний для кількісного вимірювання виявленого зв'язку. Для побудови моделі автором використано такі позначення: X_1 – індекс людського капіталу, X_2 – індекс ринкового капіталу, X_3 – індекс процесного капіталу, X_4 – індекс капіталу відновлення, X_5 – індекс фінансового капіталу.

Для визначення взаємного впливу названих складових інтелектуального капіталу автором побудована кореляційна матриця, в якій вказуються попарно коефіцієнти для всіх змінних:

$$r = \begin{pmatrix} 1 & 0,528958 & 0,899493 & 0,840324 & 0,845758 \\ 0,528958 & 1 & 0,762265 & 0,453994 & 0,467114 \\ 0,899493 & 0,762265 & 1 & 0,843264 & 0,817268 \\ 0,840324 & 0,453994 & 0,843264 & 1 & 0,705493 \\ 0,845758 & 0,467114 & 0,817268 & 0,705493 & 1 \end{pmatrix}$$

При цьому табличне значення критерію Стюдента t фіксується на рівні значущості 0,05, а ступінь свободи дорівнює 38 ($n - 2 = 40 - 2$); $t_{кр} = 2,024394$.

Згідно з розрахунками отримано таке значення множинного коефіцієнта кореляції: $r_{кр} = 0,312006$. Визначник кореляційної матриці, обчислений автором, $- |r| = 0,002661$; критерій $\chi^2 = 216,4142$; табличне значення $\chi^2_{табл.} = 11,0705$. Оскільки $\chi^2_{табл.} < \chi^2$, то в масиві пояснювальних змінних мультиколінеарність існує.

Зворотна матриця подана так:

$$C = \begin{pmatrix} 8,338749 & 2,040479 & -6,82326 & -0,92772 & -1,77477 \\ 2,040479 & 4,81131 & -8,78785 & 2,484054 & 1,456366 \\ -6,82326 & -8,78785 & 22,5839 & -6,50382 & -3,99296 \\ -0,92772 & 2,484054 & -6,50382 & 5,278704 & 1,215565 \\ -1,77477 & 1,456366 & -3,99296 & 1,215565 & 4,226485 \end{pmatrix}$$

Отримано наступні показники F -критерію Фішера: $F_1 = 64,21405$; $F_2 = 32,39613$; $F_3 = 183,4631$; $F_4 = 36,36898$; $F_5 = 27,42512$. Табличний F -критерій: $F_{таб} = 2,641465$. Оскільки $F_1, F_2, F_3, F_4, F_5 > F_{таб}$, то змінні X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 – мультиколінеарні з іншими змінними.

На основі даних матриці C знайдено частинні коефіцієнти кореляції. Автором порівняно отримані результати з показником множинного коефіцієнта кореляції ($r_{кр}$). Аналіз отриманих результатів веде до висновку, що існує тісний зв'язок між процесним капіталом та відповідно людським, ринковим капіталом, капіталом відновлення і фінансовим капіталом (табл. 1).

Таблиця 1

Частинні коефіцієнти кореляції [6]

Показник	Висновок
$r_{12} = -0,32214 < 0,312006$	не існує тісного зв'язку
$r_{13} = 0,497212 > 0,312006$	існує тісний зв'язок
$r_{14} = 0,13983 < 0,312006$	не існує тісного зв'язку
$r_{15} = 0,298952 < 0,312006$	не існує тісного зв'язку
$r_{23} = 0,843046 > 0,312006$	існує тісний зв'язок
$r_{24} = -0,49291 < 0,312006$	не існує тісного зв'язку
$r_{25} = -0,32296 < 0,312006$	не існує тісного зв'язку
$r_{34} = 0,595669 > 0,312006$	існує тісний зв'язок
$r_{35} = 0,408701 > 0,312006$	існує тісний зв'язок
$r_{45} = -0,25735 < 0,312006$	не існує тісного зв'язку

Примітка. Якщо виконується умова $r_{kj} > r_{кр}$, то між змінними існує тісний зв'язок. Частинні коефіцієнти кореляції характеризують щільність зв'язку між двома змінними за умови, що третя не впливає на цей зв'язок.

Розрахунки, проведені за критерієм Стюдента, підтверджують так само, як і частинні коефіцієнти кореляції, наявність мультиколінеарного зв'язку між процесним капіталом, з одного боку, та всіма іншими складовими інтелектуального капіталу (з кожним із названих) – з іншого. Тобто величина індексу процесного капіталу залежить від значень індексів людського, ринкового, фінансового капіталу та капіталу відновлення (табл. 2).

Таблиця 2

Параметри t -критерію Стюдента [6]

Показник	Висновок
1	2
$t_{12} = -2,01315 < 2,024394$	не існує мультиколінеарного зв'язку
$t_{13} = 3,390328 > 2,024394$	існує мультиколінеарний зв'язок
$t_{14} = 0,835456 < 2,024394$	не існує мультиколінеарного зв'язку

Закінчення табл. 2

1	2
$t_{15} = 1,853385 < 2,024394$	не існує мультиколінеарного зв'язку
$t_{23} = 9,273238 > 2,024394$	існує мультиколінеарний зв'язок
$t_{24} = -3,35151 < 2,024394$	не існує мультиколінеарного зв'язку
$t_{25} = -2,01884 < 2,024394$	не існує мультиколінеарного зв'язку
$t_{34} = 4,387323 > 2,024394$	існує мультиколінеарний зв'язок
$t_{35} = 2,649274 > 2,024394$	існує мультиколінеарний зв'язок
$t_{45} = -1,57557 < 2,024394$	не існує мультиколінеарного зв'язку

Примітка. Якщо $t_{ij} > t_{kp}$, то між змінними існує мультиколінеарний зв'язок; $t_{kp} = 2,024394$.

Побудована багатofакторна кореляційно-регресійна модель зв'язку між процесним капіталом та всіма іншими складовими інтелектуального капіталу дає можливість поглибленого вивчення ситуації, що склалась. Автором визначено параметри багатofакторної моделі, де X – матриця незалежних змінних; X^T – транспонована матриця X ; Y – вектор значень залежної змінної.

Матриця $X^T X$ має вигляд:

$$X^T X = \begin{pmatrix} 40 & 245 & 226 & 150 & 365,74 \\ 245 & 1556 & 1406 & 998 & 2270,1 \\ 226 & 1406 & 1308 & 882 & 2076 \\ 150 & 998 & 882 & 722 & 1414,5 \\ 366 & 2270 & 2076 & 1415 & 3364,8 \end{pmatrix}$$

Матриця, обернена до матриці $X^T X$, має вигляд:

$$(X^T X)^{-1} = \begin{pmatrix} 7,41 & 0,29 & -0,1 & 0,11 & -0,9864 \\ 0,29 & 0,12 & -0 & -0 & -0,0911 \\ -0,1 & -0 & 0,04 & -0 & -0,0036 \\ 0,11 & -0 & -0 & 0,02 & 0,0012 \\ -1 & -0,1 & -0 & 0 & 0,1708 \end{pmatrix}$$

Виходячи з попередніх розрахунків, добуток матриць $X^T Y$ та коефіцієнти моделі B визначилися наступним чином:

$$X^T Y = \begin{pmatrix} 213,02 \\ 1367,2 \\ 1244,1 \\ 900,16 \\ 1982,7 \end{pmatrix}; B = \begin{pmatrix} -4,8 \\ 0,4 \\ 0,62 \\ 0,22 \\ 0,37 \end{pmatrix}$$

Таким чином, багатofакторна кореляційно-регресійна модель зв'язку процесного капіталу та всіх інших складових інтелектуального капіталу має вигляд:

$$X_3 = -4,785 + 0,3952 X_1 + 0,6237 X_2 + 0,2164 X_4 + 0,367 X_5.$$

Названа кореляційно-регресійна модель підтверджує, що ринковий капітал найбільше впливає на процесний, а отже, й на конкурентоспроможність країни. Це відображається безпосередньо через відповідний показник (конкуренту в бізнес-середовищі), а також опосередковано через решту показників процесного капіталу, що відображають використання інтелектуальної власності. У разі зростання значення індексу ринкового капіталу на одиницю зна-

чення індексу процесного капіталу збільшується на 0,6237. Сукупний вплив чотирьох факторів на процесний капітал (100 %) розподіляється наступним чином: вплив ринкового капіталу становить 38,9 %, вплив людського капіталу – 24,7 %, вплив фінансового капіталу – 22,9 %, вплив капіталу відновлення – 13,5 %.

Перевірка щільності загального впливу незалежних змінних на залежну показала, що варіація відповідно ринкового, людського, фінансового капіталу та капіталу відновлення на процесний капітал характеризується тісним зв'язком: $R^2 = 0,9557$. Перевірка на значущість вибіркового коефіцієнта кореляції передбачає розрахунок коефіцієнта кореляції, який характеризує щільність лінійного зв'язку всіх незалежних факторів X із залежною змінною Y . Обчислений показник $R = 0,9776$. Обчислений результат також підтверджує наявність тісного зв'язку процесного капіталу з усіма іншими складовими інтелектуального капіталу.

Інтелектуальний капітал є одним із основних чинників, що визначає конкурентоспроможність країн світу та, як наслідок, добробут, економічне зростання та розвиток країни. Зважаючи на це, державне регулювання в Україні має бути передусім зосереджене на реалізації засад податкового стимулювання, створення венчурних підприємств, формування європейської культури бізнесу, засад адаптації вітчизняних виробників до глобальних процесів світової економіки, сприяння експорту тощо. Саме ці напрями державної регуляторної політики є одночасно чинниками конкурентоспроможності української економіки, які згідно з методологією, що була застосована, належать до ринкового капіталу. У сукупності частка їх впливу найбільша – близько 40 %. Другим за силою дії є агрегований у своєму складі людський капітал (майже 25 % впливу на конкурентоспроможність української економіки). Заходи державного регулювання відповідного змісту конкретизовані так: професійна підготовки робочої сили, якість освіти, у тому числі вищої, а також її фінансування. Решту сукупного впливу на конкурентоспроможність країни утворює фінансовий капітал (державні засади стосуються в основному підвищення реального ВВП на душу населення) та капітал відновлення (основними спрямуваннями регуляторних засад держави є заохочення підприємств щодо збільшення витрат на НДДКР, патентування, науково-виробничого кооперування тощо).

Розгляд процесного капіталу (складової інтелектуального капіталу) в аспекті аналізу конкурентоспроможності є центральною частиною дослідження конкурентної динаміки макросистем. Одночасно наведені результати кількісного вимірювання такого впливу є початковою стадією аналізу та надалі будуть інтерпретовані автором відносно завдань дослідження конкурентоспроможності вітчизняної економіки, найбільш наочними показниками рівня якої є передусім валовий внутрішній продукт і національний дохід країни.

Література: 1. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект / О. Б. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2002. – № 1. – С. 16–27. 2. Кендюхов О. Гносеологія інтелектуального капіталу / О. Кендюхов // Економіка України. – 2003. – № 4. – С. 28–33. 3. Журавльова І. В. Емпіричний аналіз впливу процесів функціонування інтелектуального капіталу на результати діяльності підприємств / І. В. Журавльова // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 4 (142). – С. 119–127. 4. Ковтуненко К. В. Основні підходи до формування інтелектуального капіталу: зміст та роль в інноваційному розвитку підприємства / К. В. Ковтуненко // Економіка розвитку. – 2013. – № 3 (67). – С. 59–62. 5. Lin C. Y.-Y. National Intellectual Capital: A Comparison of 40 Countries / C. Y.-Y. Lin, L. Edvinsson. – New York : Springer, 2011. – 392 p. 6. Белоброва Т. А. Инновационная детерминанта качественных изменений конку-

рентоспособности / Т. А. Белоброва, Н. Г. Базавлук // Мегатренды развития глобальной экономической системы: ведущие акторы, фреймы и детерминанты инновационных сдвигов : монография / М-во образования и науки Украины ; [О. В. Чернега и др.]. – Донецк : ТОВ "Східний видавничий дім", 2014. – С. 185–202.

References: 1. Butnik-Siverskyi O. V. *Intelektualnyi kapital: teoretychnyi aspekt* [Intellectual capital: a theoretical aspect] / O. V. Butnik-Siverskyi // *Intelektualnyi kapital*. – 2002. – No. 1. – P. 16–27. 2. Kendiukhov O. *Hnoseolohiia intelektualnoho kapitalu* [Gnosiology of intellectual capital] / O. Kendiukhov // *Ekonomika Ukrainy*. – 2003. – No. 4. – P. 28–33. 3. Zhuravlova I. V. *Empyrychnyi analiz vplyvu protsesiv funktsionuvannia intelektualnoho kapitalu na rezultaty diialnosti pidpriemstv* [An empirical analysis of the impact of functioning of intellectual capital on enterprise performance] / I. V. Zhuravlova // *Aktualni problemy ekonomiky*. – 2013. – No. 4 (142). – P. 119–127. 4. Kovtunenکو K. V. *Osnovni pidkhody do formuvannia intelektualnoho kapitalu: zmist ta rol v innovatsionomu rozvytku pidpriemstva* [Basic approaches to the formation of intellectual capital: content and role in the development of innovative enterprises] / K. V. Kovtunenکو // *Ekonomika rozvytku*. – 2013. – No. 3 (67). – P. 59–62. 5. Lin C. Y.-Y. *National Intellectual Capital: A Comparison of 40 Countries* / C. Y.-Y. Lin, L. Edvinsson. – New York : Springer, 2011. – 392 p. 6. Belobrova T. A. *Innovatsionnaya determinanta kachestvennykh izmeneniy konkurentosposobnosti* [Innovative determinant of qualitative changes of competitiveness] / T. A. Belobrova, N. G. Bazavluk // *Megatrendy razvitiya globalnoy ekonomicheskoy sistemy: vedushchie aktery, frei-*

my i determinanty innovatsionnykh sdvigov : monografiya / M-vo obrazovaniya i nauki Ukrainy ; [O. V. Chernega et al.]. – Donetsk : TOV "Skhidnyi vydavnychiy dim", 2014. – P. 185–202.

Інформація про автора

Базавлук Наталія Григорівна – асистент кафедри міжнародної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі" (36014, Україна, м. Полтава, вул. Ковалю, 3, e-mail: natabazavluk@ukr.net).

Інформація об авторе

Базавлук Наталія Григорьевна – асистент кафедри міжнародної економіки Вищого учебного заведения Укоопсоюза "Полтавский университет экономики и торговли" (36014, Украина, г. Полтава, ул. Ковалю, 3, e-mail: natabazavluk@ukr.net).

Information about the author

N. Bazavluk – assistant of International Economics Department of the Higher Educational Establishment of Ukoopspilka "Poltava University of Economics and Trade" (3 Koval St., 36014, Poltava, Ukraine, e-mail: natabazavluk@ukr.net).

*Стаття надійшла до ред.
21.11.2014 р.*

УДК 378:001.891(477)

JEL Classification: I23; O34

УДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Волюков В. В.

Розглянуто питання організації науково-дослідних робіт у вищих навчальних закладах. Акцентовано увагу на необхідності підвищити ініціативність університетів як основних учасників інноваційного процесу. Розкрито сутність наявного підходу до трансферу технологій у вищих навчальних закладах України та запропоновано його розширення на засадах маркетингу, що наведено у вигляді схеми. Визначено основні групи проблем, які уповільнюють розвиток трансферу технологій та комерціалізації інтелектуальної власності в університетах. Обґрунтовано, що для підвищення ефективності трансферу необхідно використовувати логіку комерціалізації результатів наукових досліджень вищих навчальних закладів, яка орієнтована на випереджальне врахування попиту реального сектору економіки в інноваціях на основі використання сучасних інструментів маркетингу.

Ключові слова: трансфер, вищі навчальні заклади, інтелектуальна власність, комерціалізація результатів наукових досліджень, фундаментальні дослідження, прикладні дослідження.